

Az információközvetítés szimbolikus olvasata

VÖRÖS Klára

1. Fogalomértelmezések

1.1. Információ

Írásunkban az *információ* szó használatával általános értelemben arra a jelöltre gondolunk, mely a keletkezés (értsd: keresési eredmény) mikéntjétől független *szellemi formáció*, és amelynek az információt igénylő értéket tulajdonít.

Ha az *Oxford English Dictionary* hármas megközelítésének (folyamat, ismeret, dolog) értelmezései közül kell a kifejezést azonosítanunk, akkor munkánk a hármas egység első tagját, a folyamatot, és annak szimbolikus vetületét vizsgálja. Horváth Péter (2001) modelljében gondolkodva, melyben az információ „*az adott problémával kapcsolatos vagy a világról állapotról érkezik*”, az ismeret „*a rendszerben levő ismeret, amely az információval azonos jellegű, de attól mégis elválasztott*”, a folyamat „*a feldolgozás vagy processzálás, amely a bejövő információ és a rendszerben lévő ismeretek alapján történik,*

és amelynek eredménye a döntés, mint megadott lehetőségek közötti választás”.¹

1.2. Információközvetítés

Az információközvetítés kifejezés használatakor egy könyvtári szolgáltatásra, a tájékoztató tevékenység munkafolyamatára vonatkoznak állításaink és kifejezéseink. Az információközvetítés szó tehát minden megemlézése esetén könyvtári információközvetítést jelent.

Ennek értelmében az információközvetítés az a folyamat, amelynek eredményeképpen a könyvtáros által közvetített információ találkozik az azt megértő felhasználóval, s amely folyamat ezután következő lényegi kérdése az, hogy az igénylő számára, az információ bármely korrekt is, de megfelelő-e: kinyerhető-e belőle az elvárt relevancia?

Az információközvetítés minden esetben egye-

di szituáció, azonban részlet-körülményei mint processzus-összetevők tartósan rögzíthetők. Az információközvetítés nemcsak ismeretátadás, hanem a hozzáférés segítése is. Az információközvetítésben – bármely információ-kommunikációs-technológiai feltétel mellett – bennfoglaltatik: kapcsolat, probléma, feladat, apparátus, morális háttér és szimbolikus tér.

Az információközvetítés tereit bemutató részben nem tárgyalt cybertérrel kapcsolatosan itt jegyezzük meg, hogy azt nem egy elkülönült és egyébként is majd csak a későbbiekben általánosan kihasználható térnek tekintjük, hanem *Pierre Lévy*t idézve „a létező kultúra egyik lényegi megjelenési formájának, mutációjának.”²

1.3. Interakció

Az interakció az információközvetítés folyamatában, kommunikáció keretében valósul meg, melyben „*az egyének kölcsönösen észlelik egymást, és egymásra reagálnak.*”³ A tényeket, közléseket, kapcsolatokat, folyamatokat, képi és tárgyi szövegeket *interakció* keretében szolgáltatja a könyvtáros. Önmagában nem értékelhető sem az információ, sem a könyvtáros, sem annak igénylője, csak a közöttük levő és egymásra reflektáló kölcsönös kapcsolat elemzésével.

1.4. Relevancia

Sperber és *Wilson* relevancia-felfogásmódjával egyetértve, abban az összefüggésben használjuk ezt a fogalmat, mely attól függően interpretálható más- és másképpen ugyanarra a kérdésre adott ugyanazon válasz esetén is, hogy azt a felhasználó, megélt, majd átszűrt tapasztalatai, élményei alapján, milyen kontextusba helyezi. A kontextus ebben az értelemben pszichológiai képződmény.⁴ Figyelembe vesszük továbbá, hogy a források keletkezésekor adott környezet és a felhasználó relevancia elvárása, az “éppen ez az információ kell nekem” megfogalmazása idejében fennálló kognitív környezete, sohasem lehet teljesen egybevágó.⁵

1.5. Szimbólum

A szimbólum kifejezést a geertzi értelmező antropológia megközelítése alapján használjuk. E szerint szimbólummal jelölhető bármely dolog (tárgy, tett, történet) vagy viszony „*ha azok valamiféle koncepció hordozói – a koncepció maga a szimbólum 'jelentése'*”⁶. A szimbólumok elemzési alapok ahhoz, hogy megrajzoljuk, milyennek látjuk a könyvtárat és funkcióit. *Geertz* felfogásának sarkalatos mondatát felhasználva: nem megfejtjük a könyvtárral és az információközvetítéssel kapcsolatos szimbólumokat, hanem interpretáljuk. A szimbólumokban jelentések raktározódnak el, halmozódnak fel. A szimbólumok benne vannak a könyvtáros és a könyvtárhasználó tudásában, értékítéletében, attitűdjében, kommunikációjában.

A szimbólumokat nem a könyvtáros vagy a könyvtárhasználó találja ki, azok készen várják már őket, s az átélő szubjektum átlátnálva helyzetébe, értelmezi azokat. A szimbólumot úgy tekintjük, mint a könyvtár és a hozzá köthető interakciók megismerési eszközét.

2. Az információközvetítés szimbolikus terei

2.1. Strukturális tér

Strukturális megközelítésben a közvetítő mechanizmus elemei bizonyos szervező elvek alapján állnak össze egésszé. Úgy tekintünk az információközvetítés elemeire, mint az egész struktúráján belül funkcióba jutott, az egész által meghatározott szerkezetű viszonyrendszer tényezőire.

Strukturális térben szemlélve: az információközvetítés hierarchikus szerveződés, melyben logikai sorrend érvényesül. A könyvtárosok az információs igényekre válaszadási stratégiák révén tervezik meg szolgáltatásukat. Az információközvetítés modelljében kitüntetett típus

az információkeresés, melyben a keresés nem egyetlen keresés, hanem részkeresések sora.

A strukturalista szemléletmód szerint azonban nem az a mérvadó, hogy a közvetítés hogyan jött létre, hanem hogy mi az eredménye. Nem az információközvetítés körüli tényezők (igénylő, szolgáltató, könyvtár, társadalom) fontosak, hanem a mechanizmus szerkezete. Nem a specifikusságok, hanem a törvényszerűségek felmutatása a cél. Nem az elemek és egyes jelenségek vizsgálандók, hanem a belőlük felépíthető struktúra. Nem az ok-okozati összefüggések, hanem a komplex összefüggésrendszer veendő számba. Általában elmondható, hogy a strukturalizmus rendszerben gondolkodó, a komplexitást megragadó és az objektív módszereket előtérbe helyező elemzési mód.

Hankiss Elemér a struktúra-definíciók összehasonlítása után két csoportba rendezte a meghatározásokat.⁷ Az első csoportba a struktúra-felfogások azon tagjai kerültek, melyek szerint a struktúra mozgások, cselekvések és erők rendszere, illetve ezek dinamikus és dialektikus egyensúlya. Nevezhetjük az ilyen értelemben használt struktúrát *reális struktúrának* is, mivel ez a valóságban is létező, működő rendszerek sajátja. Reális struktúrája van a társadalmi rendszernek, élő organizmusnak, gépnek, információközvetítő tevékenységnek.

A másik csoportot azok a definíciók alkották, amelyek törvényrendszerként határozták meg a struktúra lényegét. Törvények, szabályok rendszere biztosítja, hogy egy-egy terület viszonylatai egymásba átalakíthatók, leképezhetők legyenek. Tehát lehetőségrendszerrel, *virtuális struktúráról* van szó.

Az információközvetítés során használt nyelv önmagában virtuális struktúra, kombinációinak száma végtelen, viszont egy konkrét beszédaktus, például a referenzs-interjú már meghatározott: a gondolati, érzelmi, társadalmi erők, a szakma cselekvés-repertoárja, továbbá a párbeszéd dinamikája és dialektikája által, ezért reális struktúra.

Megközelítésünk szerint ez a struktúra egy mesterségesen létrehozott helyszínen, a könyvtárban

létrejövő, emberek közötti kognitív kapcsolat összetett apparátusa.

2.2. Szövegtér

Szemiotikai megközelítésben szövegnek tekinthető minden olyan jel (nyelvi jel: hangsor, szó-sor; zenei, képi stb.), amely közlési funkcióra alkalmas. Az információközvetítés kommunikációja is szöveg.

Az UNESCO 1988-ban közzétett nomenklatúrájában a dokumentáció diszciplínája az alkalmazott nyelvtudományban található.⁸ Összefonódik a két terület: a nyelvészeti kutatások eredményei befolyásolják az információkeresés elméletét, az információtudományi kutatások fejleményeit, ugyanakkor az információtudomány által kidolgozott természetes nyelvű visszakeresés a nyelvészet elméleteire épít.

A számítógépes nyelvészet a két tudományág közös határterülete. Az online információforrások leginkább igényelt elemei a teljes szövegű információk. A feldolgozás és a párbeszédés üzemmód megkívánja a szövegek automatikus strukturálását.

Barthes transzlingvisztikai koncepciójának értelmében⁹ a szöveg meghatározásának értelme a nyelvi kommunikáció szféráján túlra, a kulturális jelenségek egészére is vonatkozatható: átvitt értelemben minden tájékoztatásra, kifejezésre szánt produktumnak van „jelnyelve”. Bár mely kódon történik a kommunikáció, szöveget eredményez.

Az információtudomány számára is fontos vizsgálati terep a szöveg. *Horváth Tibor* szakmai alapvetése (1999) szerint „*fizikai értelemben az emberi tudás és minden más szellemi alkotás a legtágabb értelemben vett szöveggént áll az információtudomány rendelkezésére. A szöveg minden ismeret és alkotás megtestesülése, a szöveg tárgyiasult valóság.*”¹⁰

Az információközvetítés és annak eredménye szöveg, mert – egyetértve *Terestyéni Tamás* felfogásával – „szövegnek nevezünk minden olyan emberi produktumot (artefaktumot), mely a kommunikáció céljait szolgálja, legyen az a szó

hétköznapi értelmében vett verbális szöveg vagy egyéb kommunikációs termék...¹¹, a lényeg, hogy jelentést hordozzon, a megismerőtevékenységet reprezentálja.

A fentiek értelmében: gazdag szövegtérbe ágyazódik be az információközvetítő tevékenység:

- az információkeresés során a megismerésre vonatkozó *szöveget* és a *keresőkérdést* hasonlítjuk össze;
- a számítógépes információközvetítésben az ember szövegeihez, mondataihoz a gép *jelentésstruktúrákat* rendel;
- a szövegszerkezet *vizsgálata* fontos tényező az információfeldolgozás szempontjából, tudnunk kell, mi lehet, s mi nem (pl. szövegrész) a feldolgozás egysége;
- végül: a könyvtári szolgáltatások végső *megjelenési formája* valamiféle szöveg, üzenetet hordozó kommunikációs produktum.

2.3. Szemiotikai tér

Az információközvetítés cselekvés- és szabályrendszer terméke, azonban szemiotikai analízis alá is vethető. *Petőfi S. János* meghatározása szerint a szöveg „*egy fizikai entitásnak, vagy egy (jelölő-jelentett) relációnak tekintett szemiotikai objektum.*”¹²

Minden információközvetítéshez tartozik valamilyen kognitív jelentés. Az információközvetítés jelentéskomplexum. Megszervezett, elemezhető, jelentést létrehozó tevékenység. Mint szemiotikai folyamat azt jelenti, hogy benne az információt kérő és közvetítő értelmezési folyamatok alanya lesz, s mind az átadóban, mind a befogadóban jelentés-megvalósulások teljessének be. Konnotációját egy sokdimenziós tér formálja: az eddigi keresések tapasztalata, az eddigi gesztusrepertoár, az eddig már használt fogalmak és jelek szövedéke. Mindegyik információközvetítésben van valami az azt megelőző, másfajta információközvetítések jelentéseiből. Az ismétlődő analógiák rendszeréből mégis minden esetben egy eredeti és új jelentés jön létre, mely az interakció során áll össze. Jelentésárnyaló tényező továbbá az adott helyzet, a konkrét szituáció, az információközvetítő hagyomány,

az általános kulturális környezet, a politikai, társadalmi közeg.

Az információközvetítés szemiotikáját a célja határozza meg. Valamely információ, ismeret, tartalom keresése/közvetítése sokféle jelre és formai kategóriára vonatkozhat: kép-, hang-, szám-, betűjelek sorára, s a tartalmi kategóriák is szinte besorolhatatlanok. Csak egyet tudunk: ezek egy közvetítési folyamat tárgyai, s általuk egy egyértelmű denotáció a cél. Ennek értelmében elsődleges funkciója a megismerés előmozdítása, mely denotálja a tájékoztatást, másodlagos funkciója az értékteremtés, mely konnotálja a szolgálatot. Az információközvetítés több egyszerű szolgáltatásnál.

Ha az információkérés az információs igény jele, s ha a könyvtáros odafordulása, figyelme a közvetítési szándék és képesség jele, akkor ezen cselekedetek és viselkedések összekapcsolódásával együtt a jelek is összekapcsolódnak, s kialakul az összekapcsolódások által egy rendszer, a jelek, a magatartásmódok komplex rendszere, vagyis az információközvetítés rendszere. Jelrendszereken keresztül történik a megismerés.

Az információközvetítés négy egységre különíthető el:

- A/ a kérés megfogalmazása,
- B/ az igény és forrás összevetése,
- C/ relevancia-értékelés,
- D/ közvetítés.

Ez annak a folyamatnak a logikai váza, egymásutániságának a rögzítése, ahogy a választ/forrást megkapja a könyvtárhoz forduló. Az A/D a feladó/címzett elemekre, a B/C egységei a kódolás, dekódolás elemeire vonatkoznak. A közlemény a D részben van:

A B C D

Az egységek között okozati összefüggés áll fenn:

A → B → C → D

A láncolat annak az intencionális folyamatnak a rögzítése, melyben aszimmetria mutatkozik, az egyik fél, a könyvtáros több tevékenységét tükrözve:

$\{A\} \rightarrow \{B \rightarrow C \rightarrow D\}$

A *B* és *C* rész akár össze is vonható, mindkettő funkcionálisan szorosan együvé tartozik:

$A \rightarrow (B \rightarrow C) \rightarrow D$

Az *A* szekvenciális belső tagolása: *Aa/* információ igény alapján, *Ab/*kérés megfogalmazása, *Ac/* kérdés artikulációja.

$A(a+b+c) \rightarrow (B \rightarrow C) \rightarrow D$

A közlésre létrejött szerkezet magja a *B* és *C* rész, mely ön-reflexív. A könyvtáros ebben az egységben már meglévő tartalmakat interpretál, ugyanakkor, nyitott rendszer révén, itt építi be saját intellektuális, szakmai, érzelmi asszociációit. Itt kell az adott igényre, a körülmények összességére tekintettel a jelek tartalmának az optimális mértékét közvetíteni; ugyanis a könyvtár elvileg minden kérdésre rendelkezik a releváns válasszal, de a gyakorlatban ugyanazon forrásnak odaadása a különböző felhasználók számára hol kezelhetetlen bőséget, hol hiányérzetet eredményezhet. A könyvtáros nem megtalálja, hanem létrehozza a választ.

$A(a+b+c) \rightarrow (B \leftrightarrow C) \rightarrow D$

A negyedik egység (*D*) a tényleges válasz az elsőre (*A*), bár tekinthetnénk a másodikat (*B*) és harmadikat (*C*) is, ahol az átkódolás, dekódolás munkaanyaga létrejön, de szemiotikailag az a különbség a *B/C* és *D* részek között, hogy a *D* az a jel, amely a kérdés tartalmára, kommunikációjára vonatkozik.

Összefoglalóan: a könyvtáros az információkérést üzenetnek fogja fel, interpretálóként jelként értelmezi. Ez az indikáció nyitja meg az információkövetítés interakcióit, melyet hangsúlyosan befolyásol a kapcsolati és a közvetítői tér.

2.4. Kapcsolati tér

Az információ, az igénylő és a közvetítő hármass viszonylata tölti ki a teret. A kapcsolat az információkövetítést szolgálja.

A könyvtárban rejlő információkat két módon érhetjük el. Vagy tanult, megtapasztalt eljárás-módok alapján közvetlenül, a magunk erejéből, vagy mások, nevezetesen a könyvtárosok segítségével. Ez utóbbi esetben a megismerési folya-

matnak része lesz az emberi kapcsolat, melynek sikerét nagymértékben befolyásolják az interakció szavai és nyelven kívüli eszközei, a mimika, a gesztusok, az intonáció.

Az információkövetítő tevékenység alapvetően beszédkapcsolat, mely erősen kontextus-függő. Bár van egyfajta kanonikus jellege, a párbeszéd szereplői szempontjából ez inkább egyéni jelenség. A kapcsolati tér szerkezetét kapcsolatsorozatok alkotják.

Reynolds (1993) archaikus társadalmakban és 20. századi gyárakban tanulmányozta az emberi kooperáció jellemzőit.¹³ Azt állapította meg, hogy a sikeres együttműködésben az ember előre elképzeli az eseményeket, készít egy cselekvési tervet, s mindezt megosztja közreműködő társával. A terv megvalósulása során részfeladatokra bontják a teendőket, majd a konkrét végrehajtás alkalmával összeillesztik ezeket. Az ily módon együttműködő két személy kapcsolata olyan együttes eredményt hoz létre, mely nem jönne létre ugyanannak a két személynek az egymástól független, időben elkülönült feladat-végrehajtásával. *Reynolds* komplementer kooperációja van jelen az információkövetítés gyakorlatában is.

A kapcsolati tér elemei az előző generációk, a szakma és a tevékenységek kapcsolati jellege.

2.5. Közvetítési tér

A könyvtár intézményesült közvetítési tér, a receptív élmény közvetítője. Megtestesíti az átörökítendő és a felhasználók közötti áthidaló teret.

Az információkövetítés során a tartalom a könyvtáros közreműködésével jelenik meg az információt kérő számára. A közvetítés objektív, tárgyi eleme az apparátus, személyes hordozója a könyvtáros, spontán tényezője a felhasználó. A nyilvános könyvtár általánossá válása óta ez a struktúra egyetemes közvetítő eszköz, mely a szociológiailag és intellektuálisan heterogén embercsoportok felé ugyanazzal a mechanizmussal közvetít, s emberközeli módon. Nem katedráról (oktatás), nem személytelenül (internet) és nem

nyereségorientáltan (dokumentációs intézmények és szolgáltatók). A könyvtári információközvetítést igénylők egyúttal a közvetítés termékei is. Személyiségalkító, identitásmegerősítő lehet egy sikeres közvetítési aktus. Szellemi közösség tölti ki a teret a közvetítés során.

Az információközvetítés a gyűjteményszervezésre, a kiválasztásra épül, a kérészéletű és a tartós reprezentációval bíró források felismerésére, gyakorlati funkcióik különbözőségének figyelembevételére. Szűken értelmezve: a könyvtári dokumentumok jellemzően nem könyvek, folyóiratok, hangszalagok, digitális lemezek többé, hanem – közös nevezőre hozva – közvetítendő, egy eleven folyamat részei.

A közvetítés végső célja releváns forrás vagy információ nyújtása, de ehhez az egész közvetítési folyamatban jelen kell lennie a *relevációnak* mind a szerepekre, mind a teendőkre nézve is. A közvetítés kifejezésnek van jelentést árnyaló kiegészítő tartalma, amely stilisztikailag inkább passzív színezetet ad a szerepnek. Azonban ha koncepcióját értelmezzük, éppen olyan gazdag és színes mintázatot látunk benne, éppen olyan sokrétű szándékot, törekvést, célzatot, mint más aktív pszichológiai és közösségi folyamatokban. A relevancia beteljesüléséhez tehát logikai-lélektani fegyelmezetttség szükséges.

A munkafolyamat „belső monológja”, hitvallása a következő lényeges mozzanatokat tartalmazza (vagy megfogalmazhatjuk úgy is, ez a relevancia beteljesülésének 10 pontja):

1. Ismerd fel a szándékot!
2. Fogadd el célját!
3. Légy a közvetítés során informatív!
4. Kerüld a félreérthetőséget!
5. A jó szándék nem pótolja a relevanciát.
6. Oszd meg a végrehajtási tervedet!
7. Azt haladéktalanul valósítsd is meg!
8. A tevékenység célpontja mindig a szolgálatást kérő legyen!
9. Ne hagyj figyelmen kívül a kontextuális és a metakommunikációs fogódzókat!
10. Használj konvencionális nyelvi eszközöket!

2.6. Morális tér

A könyvtár tevékenysége az emberek javára végzett munka. Természetes módon illik bele egy gondolatait dokumentálni képes, társadalomban élő lény intézményei közé. A közösség intézményei közül az elsők között találkozhat vele a gyermek. Segít megérteni a többi működését, a használatukkal járó morális kötelezettségeket. Célja lehet tehát a korai könyvtárhasználatra ösztönzésnek, hogy a gyermek olyan helyzetekkel, kérdésfeltevésekkel találkozzon, amelyek segítségével elsajátíthatja a közösség érdekeit figyelembe vevő erkölcsi magatartást. Gondoljunk bele, csupán azzal, hogy beiratkozik, alapelveket és működést érthet meg. A felelősségvállalás, az elfogadás, a norma-, szabály- és értékkövetés általa még nem is definiált szavait a személyesen vele megtörténő gyakorlaton keresztül élheti át. A kölcsönzés a felszín rutinján túl morális interakciók sora: megbízhatóság, bizalom, becsületesség, önfegyelem, alázat, igazságosság, következetesség, méltányosság rejlik a vonalkód lehúzásának pár másodperces műveletében.

A könyvtár természetesen mindezeket túl közvetlenül is világossá teszi normáit. Könyvtárhasználati szabályzatában deklarálja, mi a jó, és mi a helyes, de minden könyvtáros tudja, hogy a számtalan morális helyzet, a lehetséges megoldási módok sokfélesége nem rögzíthető, s azt is, hogy aki csak szabályokat állít fel, az egyéb eszközeiről lemondva, már nem tud mivel nevelni.

A könyvtárosság erkölcsi vetülete többek között abban áll, hogy napi munkájában tanúbizonyságot kell tennie arról, tevékenységét a jó, a méltányos, az igaz eszméje motiválja. A szakmát mindig is foglalkoztató „Milyen a jó könyvtáros?” kérdése etikai kérdés is.

3. Az információközvetítés mint társas folyamat

A szimbolikus tartalmak alárendeltek a társadalmi kapcsolatoknak. *Mauss* (1924) a társadalmi életet *szimbolikus kapcsolatok világának* nevezte.¹⁴ Egy társadalmat szolgáló struktúrában, egy működő intézményben, annak tevékenységi szokásrendszereiben szimbólumok közvetítődnek. A könyvtár társadalmi feladata megoldása közben válik mechanizmusból erőtté, tevékenységeinek tartalma a társas kapcsolatok révén lehet munkavégzésből szimbolikus cselekedetté. A „tudás-templom”, a „memória-palota” kifejezések kitérítetett, felülmúlhatatlan épületek metaforáján alapulnak, feltételezve, hogy a könyvtár az ezekhez kötődő tulajdonságokat tükrözi, és foglalja magába. A könyvtárnak tulajdonított kompetencia befolyásolja a társas kapcsolatokat.

A könyvtár magas szinten strukturált, minden a rendszeren belül funkcionál, az egyének rutincselekedetei a rendszerbe szervesülnek, egy-egy munkatárs nem fogalmazhatja át a könyvtár működését. A struktúra megmutatkozik az egyéni attitűdök síkján, azonban a psziché is kivétel a szerkezetre. A könyvtár és működése több annál, mint ami látható a hétköznapi szemlélő számára. Nem pusztán az történt a *public library* megjelenésével, hogy többen találkoztak a könyvtárossal, hanem az is, hogy már másmilyen szemléletű könyvtárossal érintkeztek. De a nyilvános könyvtárakon belül is (szerepéhez alakulva) eltérő magatartást mutat a könyvtáros, ha elsősorban kölcsönzőhelyként funkcionáló könyvtárban dolgozik, mint ha például a referenz-szolgáltatásokat is előtérbe állító szakkönyvtárban. Más magatartást látunk a feloldozó könyvtáros esetében, mint a referenzmunkát végzőnél.

Az ismeret- és információhalmaz a társadalom közegén másként és másként jut át. A viszonyok szempontjából aktív faktor mind a használó, tulajdonló közösség, mind a közvetítői, szolgáltatói kör.

Könyvtáron azt a képződményt értjük, melynek az információközvetítés, az információhoz való hozzáférés biztosítása az egyik lényegi rendeltetése, s mely tevékenység az emberi kapcsolatok által determinált processzus. A könyvtár emberi kapcsolatai rendszert alkotnak. Benne a funkciók és attitűdök, a szolgáltatások és magatartásformák olyan integrációja valósul meg, melyben nem beszélhetünk rendszerszerű működésről (gyűjteményépítés, rendszerezés, feltárás, szolgáltatás) az emberi tényezők és e működés viszonylatok komplexitásának figyelembevétel nélkül. A használat a működés teremtő, építő tényezője. A könyvtár funkciója (többek között) a dialógus azokkal, akik felkeresik. A könyvtár a gyűjtés, az őrzés igényéből alakult ki, de kommunikációs intézmény.

Mindenkori alkalmazási formája, működési gyakorlata a társadalmi és technikai konstellációk változásaitól függően lassan alakul ki és formálódik át. A dokumentum- és információ-matéria használatra idomítása társas folyamat. Az információközvetítés szándékokba, szokásokba, személyek cselekvéseibe ágyazódik.

A könyvtár funkcionális életéhez kötött emberi kapcsolatrendszer konvenciók és spontaneitások rendszere, ami nem egyenlő a rutin és a rögtönzés mechanizmusával. A konvenciók elemei a szabályok, normák, hagyományok, minták, állandó formák és a folyamatosság. A spontaneitás összetevői a megújulás, a dinamika, a személyesség, a variabilitás, a különösség, a másság. Tehát az információközvetítés konvencionális eljárási módok és egyéni megoldások elegye. Ezek az eljárási módok kapcsolatokon, érzelmi és motivációs folyamatokon keresztül valósulnak meg, következésképp a könyvtárosok és a könyvtárhasználók hozzáigazítják tevékenységeiket, elvárásait, párbeszédeiket az adott kultúra jelentés- és szokásrendszeréhez.¹⁵ Ebben az esetben a könyvtári interakciók, kapcsolatok, érzelmek, cselekvések jelentéssel bíró szimbolikus kódoknak is felfoghatók. Az információközvetítés folyamata és tartalma a használók reakcióitól kap értelmezést, miként a műalkotások a befogadóiktól. A közvetíteni kí-

vánt ismeret- és információhalmaz a társadalom közegén másként és másként jut át – függően a használó, illetve tulajdonló közösségtől.

Irodalom, jegyzetek

1. HORVÁTH Péter: Az információtudomány történeti háttere I. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 48. évf. 2001. 4.sz. 149. p.
2. Pierre Lévy spanyolországi előadása és az azt követő interjú nyomán:
URL:<http://www.uoc.es/web/esp/articles/digitum_pierre_levy_fr.html> [2006.01.08.]
3. NEWCOMB, Theodore M.: Sozialpsychologie. Meisenheim, Hain, 1959. p. 11.
4. SPERBERW, Dan – WILSON, Deirdre: Relevance: Communication and cognition. 2nd ed. Oxford: Blackwell, 1995. 326 p.
5. KOLTAY Tibor: Szöveg, információ, relevancia: néhány adalék a témakörhöz. = Könyvtári Figyelő, 51. évf. 2005. 3. sz. 517. p.
6. Geertz ezt a megközelítést Langer munkásságából vette át. Ld. LANGER, S.: Philosophy in a New Key. Cambridge: Mass, 1960.
7. részletesebben lásd: HANKISS Elemér: Az irodalmi mű mint komplex modell. Bp.: Magvető, 1985. 42–58. p.
8. HORVÁTH Tibor: A könyvtártudomány és információtudomány alapjai. In: Könyvtárosok kézikönyve. 1. köt. Szerk. Horváth Tibor – Papp István. Bp.: Osiris, 1999. 19. p.
9. A koncepció lényege, hogy a kulturális jelenségek vizsgálatára is kiterjesztette a lingvisztikai elemzést. Ld. például: BARTHES, Roland: A divat mint rendszer. Ford. Mihancsik Zsófia. Bp.: Helikon, 1999. 255 p.
10. HORVÁTH T. i.m. (9. sz.) 53. p.
11. TERESTYÉNI Tamás: Szövegelméleti tézisek. In: Szemiotikai szövegten, 4. Szeged: JGYTF, 1992. 7–33. p.
12. PETŐFI S. János: Szöveg, szövegten, műelemzés. Bp.: OPI, 1990. 3. p.
13. REYNOLDS, P.C. : The complementation theory of language and tool use. In: Gibson, K.R. and Ingold, T. (Eds.) Tools, language and cognition in human evolution. Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1993. 407–429. p.
14. MAUSS, Marcel: Tanulmány az ajándékról. In: Szociológia és antropológia. Ford. Saly Noémi. Budapest: Osiris, 2000. 195–338. p.
15. Vö. GEERTZ, C.: The growth of culture and evolution of mind. In: Geertz, C.: The interpretation of cultures. New York: Basic Books, 1973. 55–87. p.

Ugrin Gáborné Majoros Márta (1934-2008)

Az MKE Ifjúsági szekciójának, az MKE Iskolai könyvtáros szekciójának és utódjának, a Könyvtáros Tanárok Egyesületének alapító tagja, a Bod Péter Társaság megalapítója, a hazai iskolai könyvtárügy 20. századi történetének legmarkánsabb egyénisége és meghatározó személyisége, több állami és egyesületi kitüntetés birtokosa Budapesten 2008. november 16-án rövid betegség után elhunyt. Az Iskolakönyvtáros 2004. 1-2. számában Oporné Fodor Mária, a Veres Pálné Gimnázium igazgatója méltatta Ugrin Márta pályáját 70. születésnapja alkalmából. Emlékét sokan és sokáig megőrizzük.